



## **ANALIZA**

# **EVALUACIJSKOG UPITNIKA ZA LOKALNE IZBORNE KOMISIJE U BOSNI I HERCEGOVINI NAKON ODRŽANIH OPĆIH IZBORA 2018**

**Sarajevo, april/travanj 2019. godine**



Ovaj projekat finansira Evropska unija.

## **SADRŽAJ:**

1. UVOD .....	3
2. ANALIZA UPITNIKA PO OBLASTIMA .....	4
2.1. PROVEDBA OPĆIH IZBORA .....	4
2.2. PRIPREME ZA IZBORE.....	9
2.3. IZBORNI DAN .....	16
2.4. SARADNJA .....	19
3. UMJESTO ZAKLJUČKA .....	23
4. PRILOG 1 – Evaluacijski upitnik za općinske i gradske izborne Komisije.....	25

## 1. UVOD

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine (CIK BiH) je donijela odluku o raspisivanju Općih izbora u BiH 8. maja 2018. godine. Izbori su održani 7. oktobra 2018., a provedeni za sljedeće organe, odnosno nivoe vlasti: Predsjedništvo BiH, Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH, Predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske (RS), Narodnu skupštinu RS i skupštine kantona u Federaciji BiH. Za sve raspisane utrke ukupno se biralo 518<sup>1</sup> nosilaca mandata. CIK BiH za učešće na izborima ovjerila je 69 političkih stranaka, ali kandidatske liste podnijelo je njih 58 pa je tako ukupan broj političkih subjekata koji je uzeo učešće na ovim izborima 128. Pored pomenutog broja političkih stranaka (58), učešće na izborima uzelo je 36 koalicija i 34 nezavisna kandidata/kinje.

Pored CIK BiH, organi nadležni za provođenje izbora su i općinske, odnosno gradske izborne komisije (u daljem tekstu: lokalne izborne komisije) i birački odbori. Lokalne izborne komisije (LIK) su stalna tijela čije članove imenuju predstavnička tijela na lokalnom nivou (općinska/gradska vijeća u FBiH i skupštine općina/gradova u RS), uz saglasnost CIK BiH, na mandat od 7 godina. LIK-e su nadležne, između ostalog, za određivanje biračkih mjesta, formiranje biračkih odbora, obuku biračkih odbora, organizovanje izbornog dana i objedinjavanje izbornih rezultata sa biračkih mjesta na svojoj teritoriji. Za Opće izbore 2018. godine svih 143 lokalne izborne komisije funkcionisale su u punom sastavu. Birački odbori su *ad hoc* tijela, imenuju se posebno za svake izbore. Oni neposredno rukovode radom biračkog mjesta, obezbjeđuju pravilnost i tajnost glasanja, te evidentiraju rezultate. Sastoje se od 3 ili 5 članova i njihovih zamjenika, u zavisnosti od broja birača/ica na biračkom mjestu. Za Opće izbore 2018. za glasanje u BiH formirano je 5.749 biračkih mjesta, od toga 5.380 redovnih biračkih mjesta, 128 za glasanje u odsustvu, 141 biračko mjesto za glasanje lično, te 145 biračkih mjesta za glasanje na nepotvrđenim glasačkim listićima i 314 mobilnih timova.

Izborni dan 7. oktobra 2018. godine prema ocjeni Koalicije 'Pod lupom' proveden je uglavnom u skladu sa Izbornim zakonom BiH i provedbenim aktima CIK BiH. Zabilježen je određen broj incidentnih situacija i nepravilnosti koje su se događale na izborni dan, a koje ukazuju na potrebu nužnog unapređenja kvalitete provođenja izbora u BiH. Međutim, s obzirom na sve što se dešavalo u izornoj kampanji, veliki broj nepravilnosti (kupovina glasova, zloupotreba javnih resursa, vršenje pritisaka na birače/ice, zloupotreba glasanja putem pošte), zatim nepravilnosti tokom glasanja, u procesu utvrđivanja rezultata, ovi izbori nisu održani u

---

<sup>1</sup> Predsjedništvo BiH: 3; PD PSBiH ukupno 42 zastupnika, 28 iz FBiH (21 direktno i 7 kompenzacijski mandati), 14 iz RS (9 direktno i 5 kompenzacijski mandati); PD PFBiH ukupno 98 zastupnika (73 direktno i 25 kompenzacijski mandati); Predsjednik i potpredsjednici RS: 3; NSRS ukupno 83 poslanika (63 direktno i 20 kompenzacijski mandati); Kanton 1 (Unsko-sanski): 30; Kanton 2 (Posavski): 21; Kanton 3 (Tuzlanski): 35; Kanton 4 (Zeničko-dobojski): 35; Kanton 5 (Bosansko-podrinjski Goražde): 25; Kanton 6 (Srednjobosanski): 30; Kanton 7 (Hercegovačko-neretvanski): 30; Kanton 8 (Zapadnohercegovački): 23; Kanton 9 (Sarajevski): 35; Kanton 10: 25

demokratskoj atmosferi u kojoj su birači/ce mogli slobodno i bez pritiska odlučivati o svojoj izbornoj volji.

Pomenuta ocjena izbornog perioda za Opće izbore 2018. godine rezultat je sveobuhvatnog posmatranja izbornog procesa u BiH koje je provela Koalicija 'Pod lupom', od dana raspisivanja izbora do utvrđivanja izbornih rezultata.

Obzirom na nadležnosti lokalnih izbornih komisija, njihova uloga je ključna za uspješno organizovanje i provođenje svih izbora u BiH. Zbog toga, mišljenje lokalnih izbornih komisija o provedenim izborima je jako važno, kako sa aspekta provedenih izbora tako i sa aspekta šta se to može drugačije i/ili bolje uraditi, a sa ciljem unapređenja izbornog procesa. Koalicija 'Pod lupom' u svrhu dobijanja mišljenja lokalnih izbornih komisija od 2014. godine anketira lokalne izborne komisije kako bi dobila njihovo mišljenje o provedenom izbornom procesu. Tako je i nakon Općih izbora 2018. godine sastavljen upitnik<sup>2</sup> koji je dostavljen svim lokalnim izbornim komisijama u BiH. Upitnik je sastavljen iz 4 dijela: opći dio koji se odnosi na ocjenu provedbe izbora i izazove i/ili probleme sa kojima su se komisije suočavale; drugi dio koji se odnosi na pripremu za izborni dan, sa posebnim osvrtom na proces imenovanja i rad biračkih odbora; treći dio se odnosi na izborni dan, dok se četvrti dio odnosi na saradnju lokalnih izbornih komisija sa svim relevantnim akterima u izbornom procesu.

Od 143 lokalne izborne komisije, njih 105<sup>3</sup> ili 73% dostavilo je ispunjene upitnike na osnovu kojih je sačinjena ova analiza. Cilj analize je predstaviti prikupljene podatke i mišljenja lokalnih izbornih komisija u BiH o provedenim Općim izborima 2018. godine.

## **2. ANALIZA UPITNIKA PO OBLASTIMA**

### **2.1. PROVEDBA OPĆIH IZBORA**

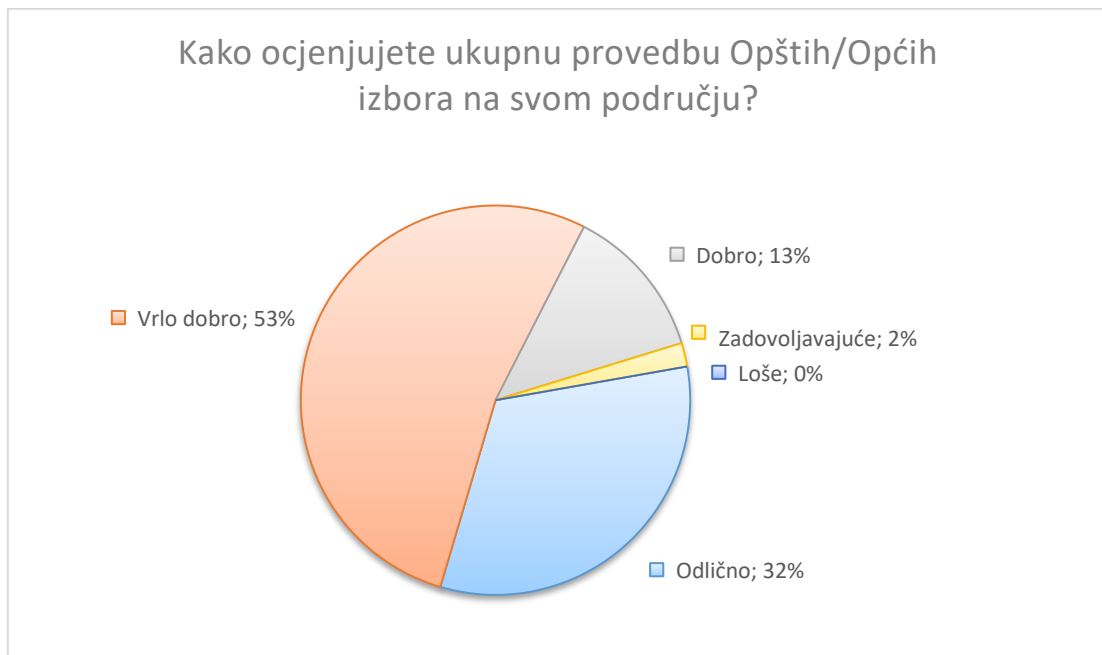
Provedbu Općih izbora 2018. godine odličnim je ocijenilo nešto više od 32% ispitanih komisija, što je niže u odnosu na provedbu izbora prije dvije godine. Najveći broj LİK-a ocijenio je provedbu izbora sa ocjenom 'vrlo dobro', njih 53% što je takođe pad u odnosu na ocjenu provedenih izbora 2016. godine. 13% komisija provedbu izbora ocijenila je sa ocjenom 'dobro',

---

<sup>2</sup> Upitnik je sastavni dio ove Analize – Prilog 1

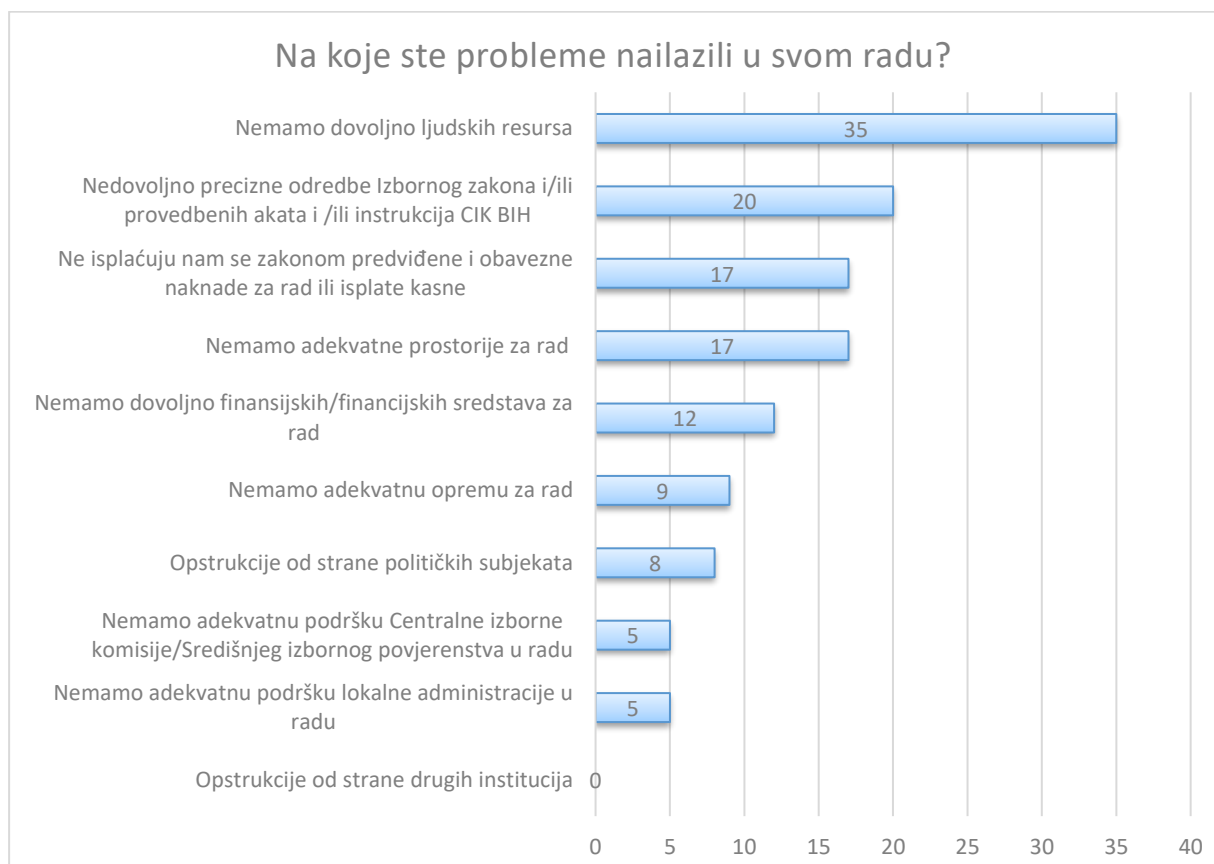
<sup>3</sup> Upitnik nije dostavilo 38 lokalnih izbornih komisija: Velika Kladuša, Bosanska Krupa, Ključ, Novi grad, Kozarska Dubica, Banja Luka, Bosansko Grahovo, Drvar, Busovača, Ljubuški, Kakanj, Vareš, Olovo, Ilijaš, Vogošća, Visoko, Kiseljak, Kreševo, Istočna Ilidža, Sokolac, Han Pijesak, Pale (RS), Istočni Stari Grad, Rogatica, Višegrad, Rudo, Goražde, Kalinovik, Novo Goražde, Čajniče, Novi Grad Sarajevo, Stari Grad Sarajevo, Centar Sarajevo, Novo Sarajevo, Gračanica, Srebrenik, Vlasenica, Tuzla.

dok je ocjenom 'zadovoljavajuće' to učinilo njih 2%. Nijedna lokalna izborna komisija provedbu Općih izbora 2018. nije ocijenila kao lošu.



\*3 LIK-a nisu odgovorile na ovo pitanje

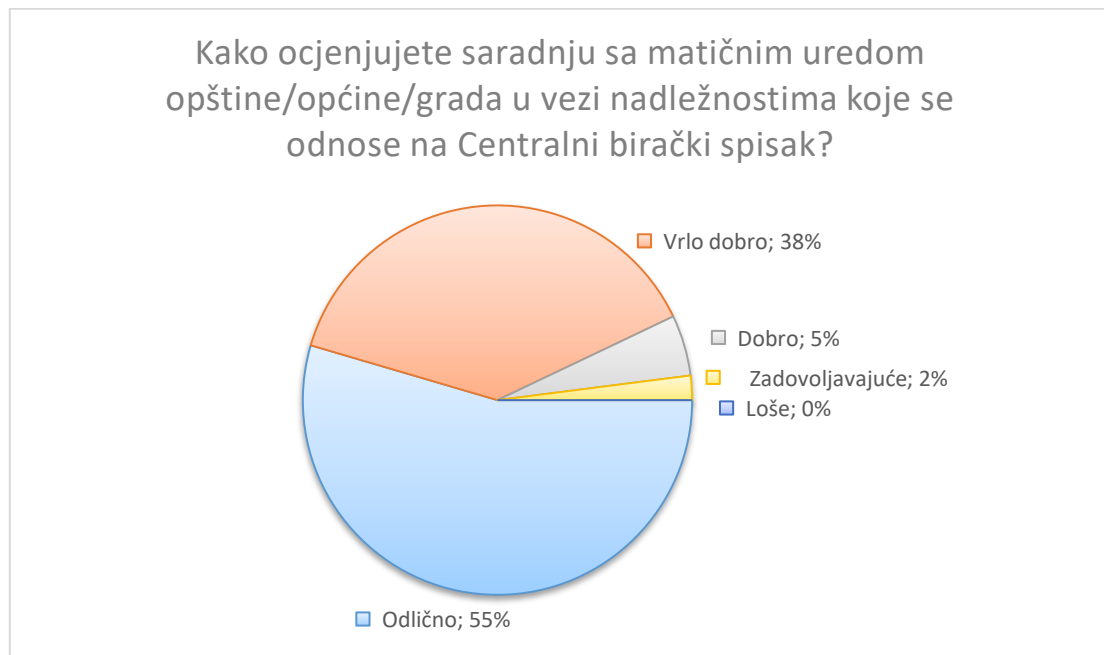
Lokalne izborne komisije su se susretale sa sljedećim problemima u svom radu:



U kategoriji 'drugih' problema na koje su komisije nailazile u svom radu, najčešće su isticani problemi u vezi sa biračkim odborima. Konkretno, pitanje nedovoljne obučenosti članova biračkih odbora, odustajanja članova biračkih odbora zbog malih naknada, kao i nekoliko slučajeva da nije dobro rješenje da zamjenici članova biračkih odbora ne učestvuju u brojanju glasova što je utjecalo, po mišljenju komisija, na duže trajanje procesa utvrđivanja rezultata. Po jedna komisija istakla je kašnjenje u dostavljanju provedbenih akata od strane CIK BiH, odnosno neisplaćivanje naknade za članove LIK-a tokom 2017. i 2018. godine. Jedna komisija istakla je utjecaj političkih subjekata na rad biračkih odbora.

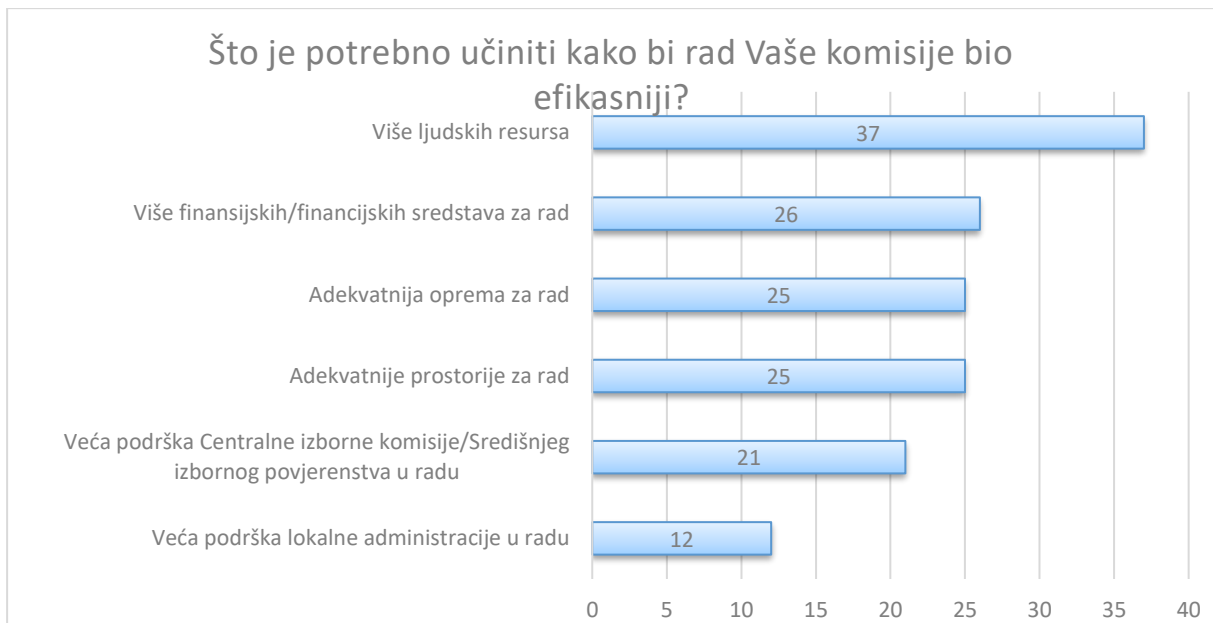
Vlastiti rad u organizaciji i provođenju Općih izbora 2018. godine, većina komisija ocijenila je odličnim (47%) i vrlo dobrim (48%). Kao 'dobro' svoj rad ocijenilo je tek 5% komisija, dok nijedna svoj rad nije ocijenila 'zadovoljavajuće' ili 'loše'. Dvije komisije nisu odgovorile na ovo pitanje.

Ocjena saradnje između lokalnih izbornih komisija sa nadležnim matičnim uredom općine/grada u vezi sa nadležnostima koje se odnose na Centralni birački spisak prikazana je sljedećim grafikonom:



\*6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Na pitanje o tome šta je potrebno učiniti kako bi rad lokalnih izbornih komisija bio efikasniji, odgovoreno je sljedeće:



U kategoriji 'drugo' gdje su komisije mogle dati prijedloge za unapređivanje efikasnosti, navedeno je sljedeće:

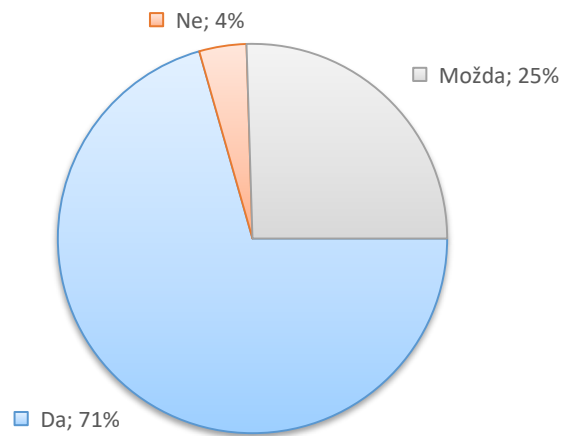
**PRIJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE EFIKASNOSTI**

- \*Veće naknade za rad predsjednika i članova BO kao i njihovih zamjenika\*
- \*Veća podrška od strane CIK BiH (pravovremena izrada provedbenih akata, blagovremena dostava istih, veće zalaganje u rješavanju statusnih problema LIK)\*
- \*Redovno plaćanje naknade za rad u LIK\*
- \*Edukacija članova LIK u izbornom i neizbornom periodu\*
- \*Unapređenje softverskih rješenja koja se koriste\*
- \*Predsjednici BO trebaju biti nestranačke osobe koje bira, obučava i imenuje CIK/GIK\*
- \*Precizniji zakonski i podzakonski propisi\*
- \*Unapređenje provedbenih akata u skladu sa preporukama LIK\*
- \*Davanje većih ovlasti LIK-u kod imenovanja BO i organizovanja prebrojavanja glasova u centru za brojanje na nivou osnovne izborne jedinice\*

U nastavku, lokalne izborne komisije su pitane za mišljenje o tome koliko bi određeni noviteti doprinijeli unapređenju izbornog procesa. Mišljenja komisija su kako slijedi:

Imenovanje predsjednika biračkog odbora

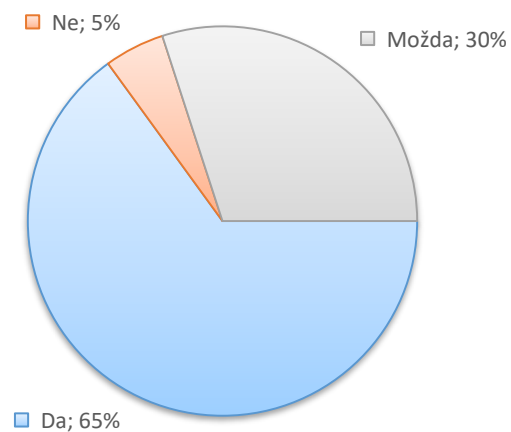
Predsjednici biračkog odbora trebaju biti nestranačke osobe koje bira, obučava i imenuje OIK/GIK



\*3 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Elektronska identifikacija birača/ica (npr. skeniranje bar koda na ličnom/osobnom dokumentu) na biračkom mjestu

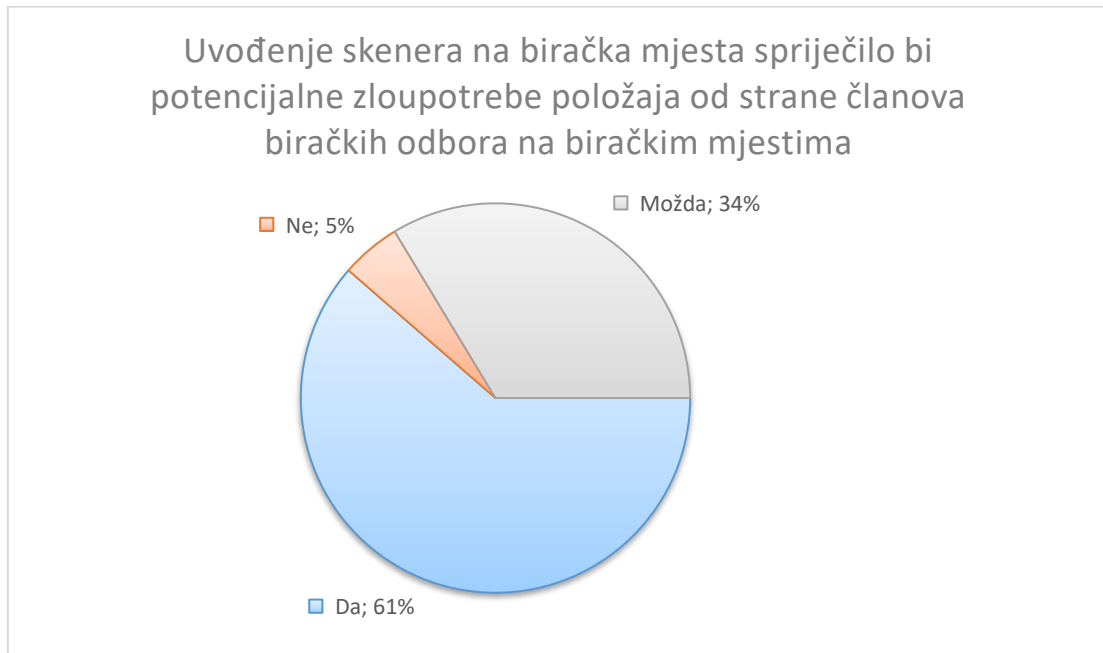
Uvođenje nekog oblika elektronske identifikacije birača na biračkim mjestima doprinijelo bi smanjenju pokušaja zloupotreba tuđeg identiteta pri glasanju



\*5 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

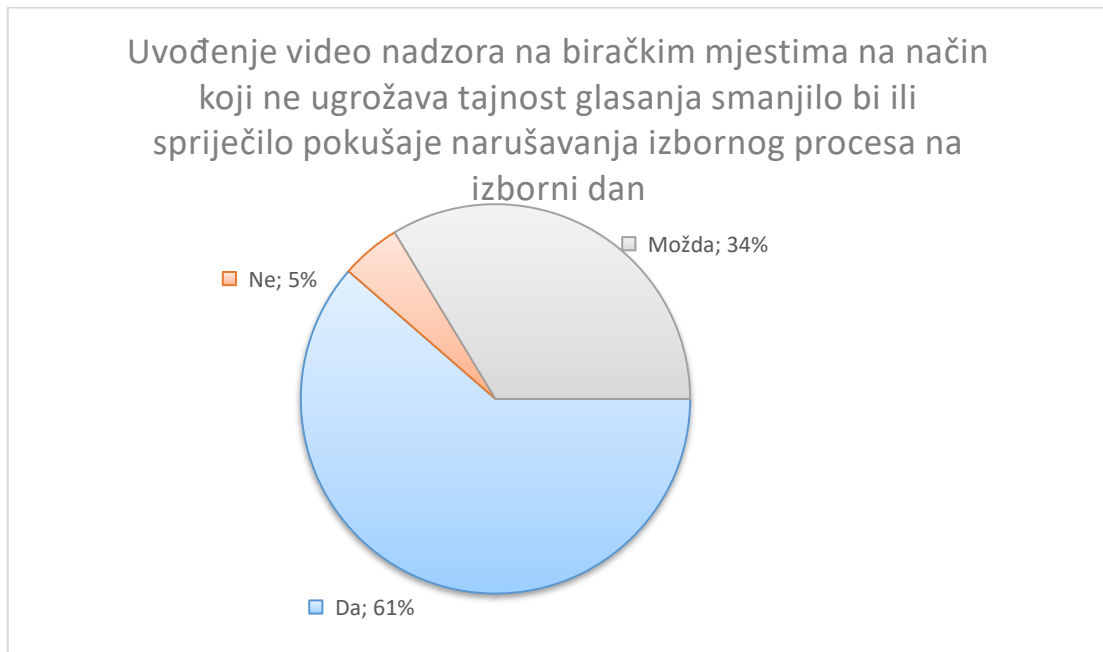


## Uvođenje skenera na biračka mjesta



\*5 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

## Uvođenje video nadzora na biračkim mjestima



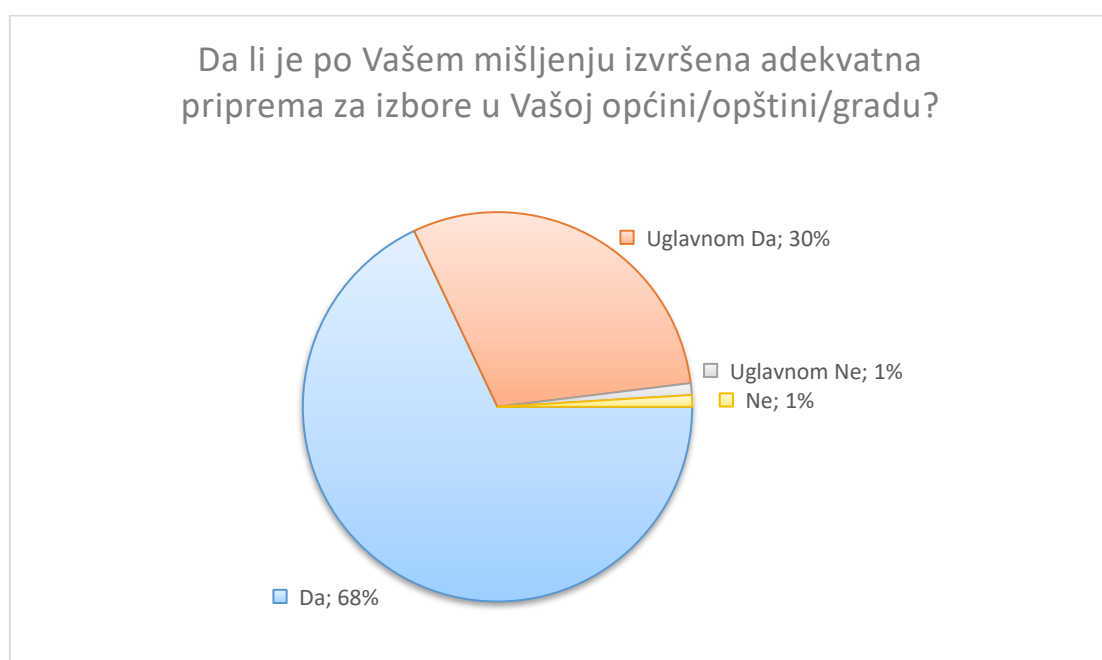
\*5 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

U kontekstu tehnoloških unapređenja jedna izborna komisija navela je da je „jedino ispravno i najbolje rješenje potpuno elektronsko glasanje, bez djelimičnih rješenja, da se zadovolji forma. Birački odbori i prema sadašnjim izbornim propisima, ukoliko ih poštuju i primjenjuju ne mogu dozvoliti glasanje bez važećih ličnih dokumenata, ili glasanje umrlih osoba, tj. ne bi trebalo biti zloupotreba, naročito imajući u vidu da su svi iz različitih političkih subjekata,

posmatračice koji posmatraju proces i sl.. Shodno tome, ukoliko se želi izborni proces skratiti, a izborni rezultati znati odmah nakon izbora, BiH mora napraviti veliki iskorak, jer kod nas nisu moguća djelimična rješenja, jer ista koštaju mnogo, uključuju opet veliki udio ljudskog faktora (odbori), uticaj političkih subjekata na odbore i ljude koje predlažu u iste, mnogo bespotrebne dokumentacije, materijala, listića, vreće itd. Ukoliko želimo da smanjimo uticaj ljudskog faktora na izborni proces, onda je jedino rješenje elektronsko glasanje – nema listića, vreća, kutija, itd., a rezultati bi bili poznati odmah po zatvaranju biračkih mjesta.“

## 2.2. PRIPREMA ZA IZBORE

Većina lokalnih izbornih komisija smatra da su izvršene adekvatne pripreme za organizaciju i provođenje Općih izbora 2018. Negativno su odgovorile samo dvije lokalne izborne komisije.

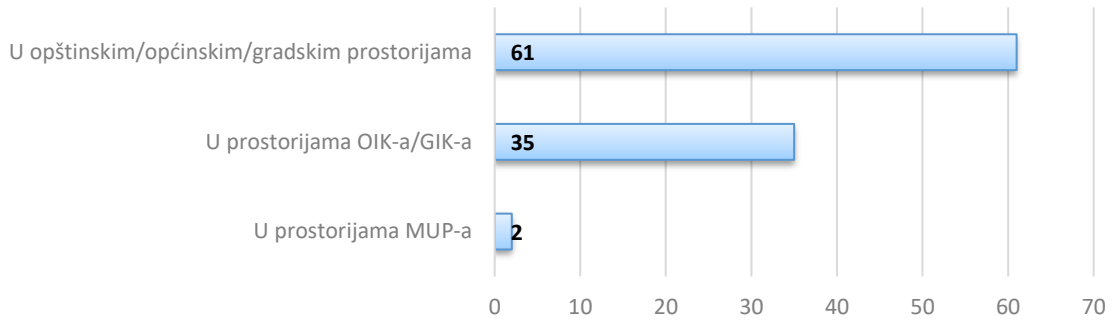


\*2 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Informisanje birača/ica o aktivnostima lokalne izborne komisije i o izbornim rokovima u najvećem broju komisija vršeno je putem oglasne ploče općine/grada (92), zvanične internet stranice općine/grada (80), te putem medija (65). Određeni broj komisija koristio je kombinovano sva tri navedena načina komuniciranja prema građanima/kama. Pored ovih načina, komisije su navele i da su komunicirale direktno sa građanima/kama kao i putem oglasnih ploča u mjesnim zajednicama.

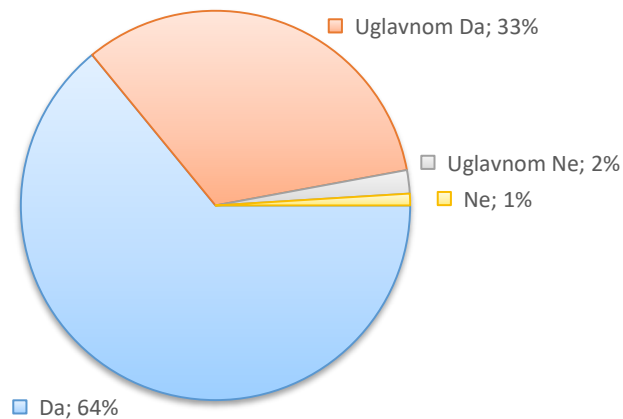
Čuvanje izbornog materijala prije distribucije biračkim odborima više od polovine ispitanih izbornih komisija organizuje u prostorijama općinske/gradske uprave.

Gdje je čuvan osjetljivi izborni materijal od trenutka zaprimanja/primitka od CIK/SIP BiH pa do distribucije biračkim odborima?

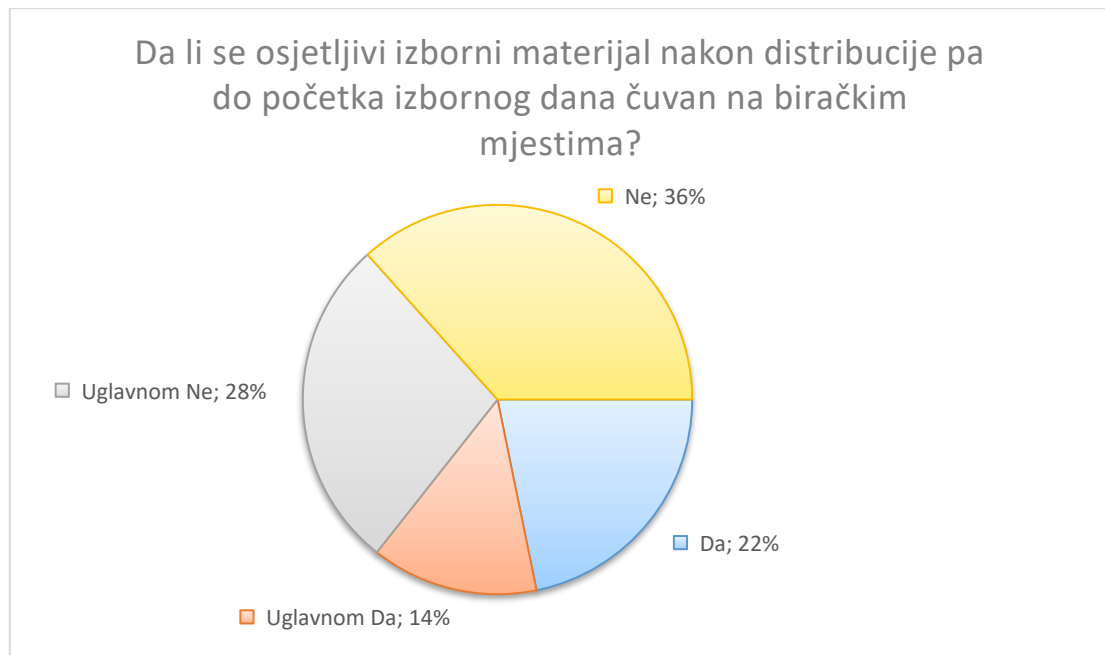


Kada je riječ o distribuciji izbornog materijala prema biračkim odborima, lokalne izborne komisije smatraju da uglavnom imaju dovoljno vremena za distribuciju. Osjetljivi izborni materijal, odnosno glasački listići, prema odgovorima izbornih komisija, od distribucije do izbornog dana uglavnom se ne čuvaju na biračkim mjestima.

Da li smatrate da OIK/GIK ima dovoljno vremena za distribuciju izbornog materijala prema biračkim odborima?



\*2 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje



\*4 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Većina ispitanih izbornih komisija smatra da je procedura primopredaje i praksa čuvanja osjetljivog izbornog materijala zadovoljavajuća<sup>4</sup>. Istaknut je prijedlog da bi se osjetljivi izborni materijal biračkim odborima trebao dostaviti u zaštitni vrećama sa zaštitnim pečatima, te da bi se preuzeti materijal trebao ostaviti na čuvanje policijskim službenicima na određenim biračkim mjestima do 06.00 h na izborni dan, te da bi najbolje bilo kada bi se stvorili uslovi da se ovaj materijal čuva na biračkim mjestima, što je u trenutnim uslovima teško organizovati. Takođe, istaknuto je da bi bilo dobro da osjetljivi izborni materijal čuvaju pripadnici policije, kao što je, kako je navedeno, bio slučaj na ranijim izborima.

Proces određivanja broja, vrste i lokacija BM uglavnom je ocijenjen izuzetno pozitivno<sup>5</sup>. Gotovo sve ispitane lokalne izborne komisije smatraju da su objekti u kojima su smještena biračka mjesta uslovna za provođenje izbora<sup>6</sup>.

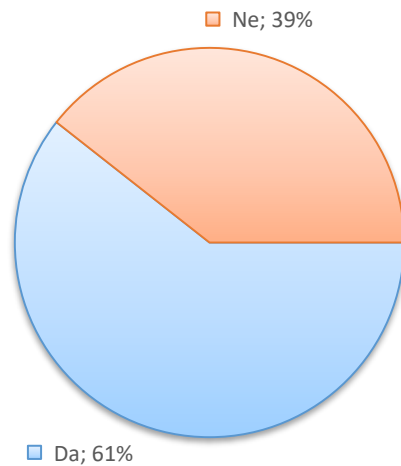
Na pitanje da li su lokalne izborne komisije imale problema prilikom imenovanja biračkih odbora, čak 60 njih odnosno 61% odgovorilo je potvrdno.

<sup>4</sup> Pitanje: "Da li smatrate da je procedura primopredaje i praksa čuvanja osjetljivog izbornog materijala zadovoljavajuća?". Odgovori: DA 45 LIK (44%); Uglavnom DA 40 LIK (40%); NE 4 LIK (4%); Uglavnom NE 12 LIK (12%). 4 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje.

<sup>5</sup> Odlično 56 LIK (55%); Vrlo dobro 39 LIK (38%); Dobro 6 LIK (6%); Zadovoljavajuće 1 LIK (1%); Loše 0; 3 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje.

<sup>6</sup> Pitanje: "Da li smatrate da su objekti u kojima se nalaze biračka mjesta uslovna za provođenje izbora (veličina, osvjetljenje, grijanje, broj mjesta za posmatrača, itd.)?". Odgovori: DA 31 LIK (31%); Uglavnom DA 67 (67%); NE 0; Uglavnom NE 2 LIK (2%). 5 LIK nisu odgovorila na ovo pitanje.

Da li ste imali problema prilikom imenovanja članova biračkih odbora?

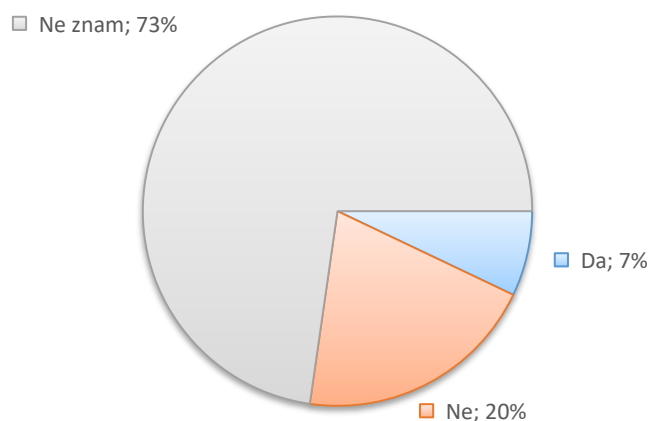


\*6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Kao najčešće isticani problem navedena je promjena tumačenja člana 2.3. Izbornog zakona BiH, odnosno da za člana biračkog odbora ne može biti imenovano lice koje je bilo kandidat/kinja na ranijim izborima. Zatim istican je problem odustajanja članova biračkih odbora nakon saznanja o visini naknade neposredno pred izborni dan; nedostavljanje prijedloga za članove biračkih odbora od strane političkih subjekata; nezainteresovanost za članstvo u biračkim odborima zbog malih naknada posebno za zamjenike u biračkim odborima.

Lokalne izborne komisije na pitanje o tzv. trgovini mjestima u biračkim odborima od strane političkih subjekata odgovorile su sljedeće:

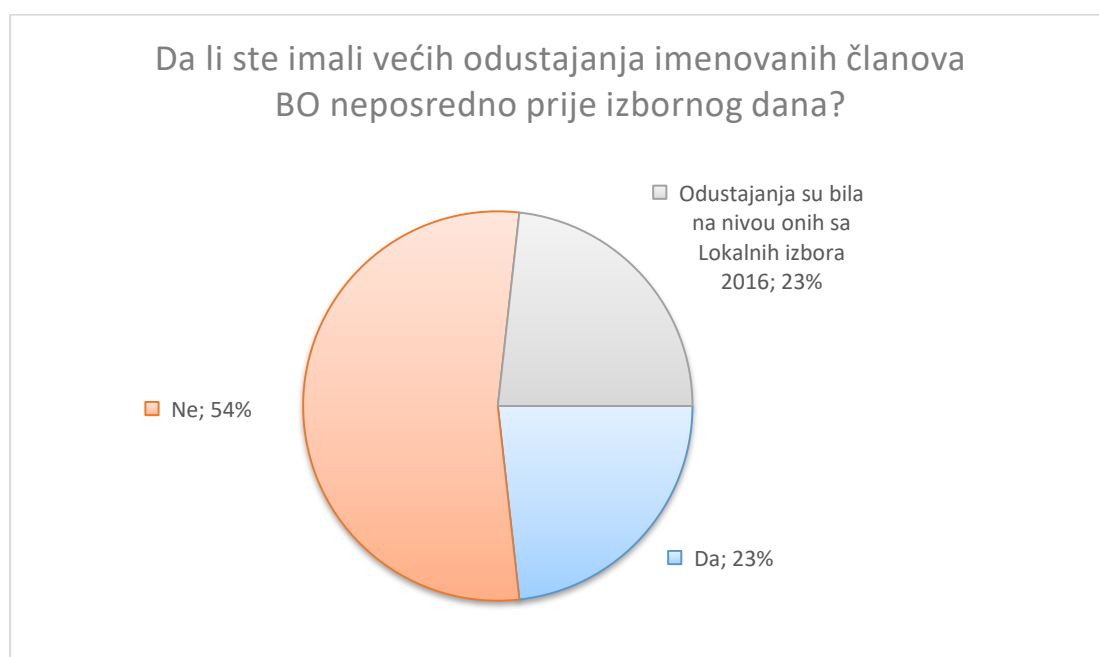
Da li je bilo slučajeva nezakonite trgovine mjestima u biračkim odborima od strane političkih subjekata?



\*6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Jedna izborna komisija istakla slijedeće „Primjetno je bilo da su prijedlozi svi bili validni, ovjereni od strane političkih subjekata koji su dobili pozicije, ali da su kod određenih političkih subjekata koji nemaju interes izražen za ovu izbornu jedinicu - ovlaštene osobe iz drugih političkih subjekata ili čak i na listama drugih stranaka, i mi smo o tome obavijestili CIK“. Druga komisija istakla je slijedeće „Općinska izborna komisija nema ni vremena, a ni kadrovskih i drugih resursa da bi utvrdila postojanje nezakonite trgovine mjestima u biračkim odborima. Pored toga smatramo za potrebnim da istaknemo da su uočena određena ponašanja i postupci političkih subjekata u procesu dostavljanja prijedloga za imenovanje biračkih odbora koja ukazuju da je trgovine bilo i to ne u malom broju“.

Na pitanje o odustajanju imenovanih članova biračkih odbora neposredno prije izbornog dana, odgovoreno je sljedeće:



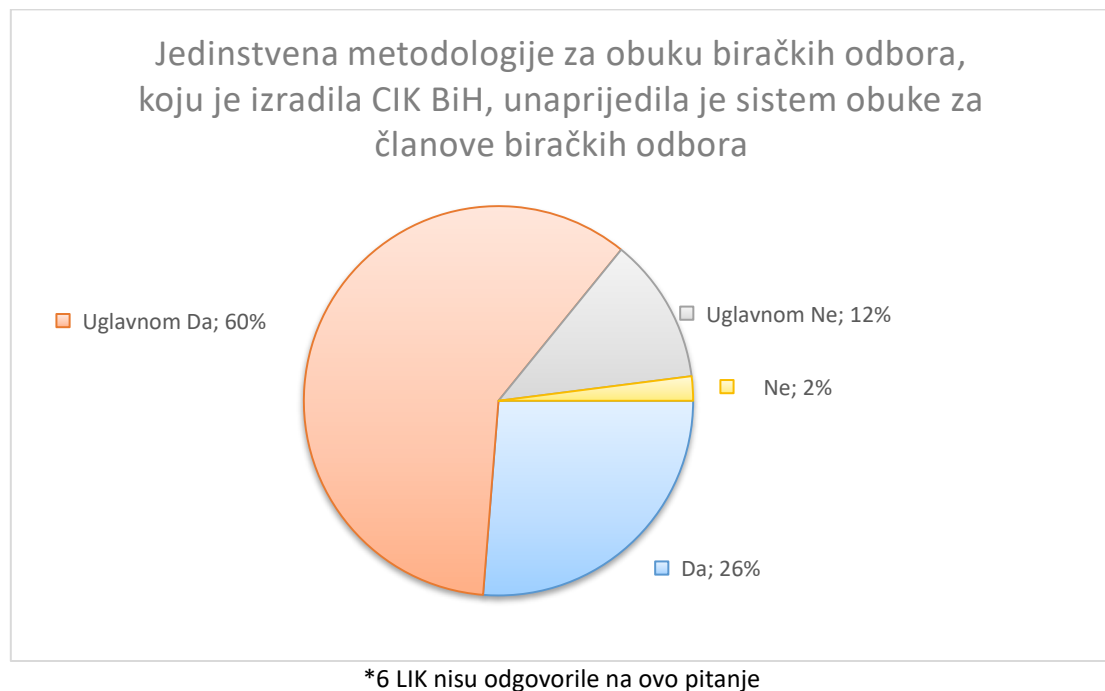
\*6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Lokalne izborne komisije koje su se susrele sa ovim problem, navele su da su taj problem rješavali na sljedeće načine: iz evidencija osoba sa izbornim iskustvom sa ranijih izbora (čak i do 10 godina unazad); iz rezerve LIK-a, „telefonskim pozivima i moljakanjem“ za rad u biračkom odboru; angažovanje uposlenih i/ili volontera na sticanju radnog iskustva u lokalnoj općinskoj/gradskoj upravi, predstavnika mjesnih zajednica i sl., lica sa evidencija za nezaposlene i sl.

Jedan od prijedloga za prevazilaženje problema u budućnosti koji se ponovio više puta tiče se uvođenja određenih sankcija za neopravdana odustajanja. Dalje, po mišljenjima komisija, odustajanja, ne samo neposredno prije izbornog dana nego i u ranijim fazama, spriječilo bi povećanje naknada za rad u biračkom odboru, kao i nadoknada troškova za potrebe dolazaka

na obuke, preuzimanje izbornog materijala i druge obaveze koje imaju članovi biračkog odbora, a koji se trenutno ne refundiraju.

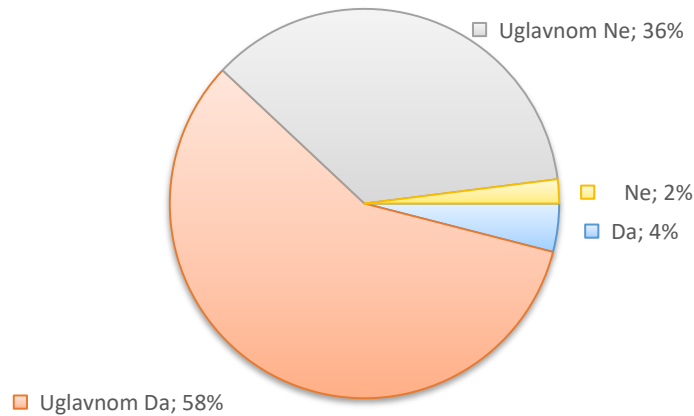
Obuke za članove biračkih odbora na svom području, ispitane lokalne izborne komisije ocjenjuju u velikoj većini veoma pozitivno<sup>7</sup>. Novina na Općim izborima 2018. u vezi sa obukama biračkih odbora bila je *Jedinstvena metodologija za obuku biračkih odbora* koju je izradila CIK BiH. Na pitanje da li je ista unaprijedila sistem obuke za članove biračkih odbora, izborne komisije odgovorile su:



Na pitanje da li su izborne komisije imale dovoljno vremena za pripremu i održavanje obuka za biračke odbore, gotovo sve ispitane komisije izjasnile su se potvrdno. Negativno su odgovorile 4 ispitane komisije. Kada je u pitanju predlaganje kandidata/kinja za članstvo u biračkim odborima od strane političkih subjekata u kontekstu njihovog znanja i/ili iskustva u izbornom procesu, komisije su odgovorile sljedeće:

<sup>7</sup> Pitanje: "Kako ocjenjujete obuke za biračke odbore na svom području?". Odgovori: Odlično 38 LIK (38%); Vrlo dobro 51 LIK (50%); Dobro 10 LIK (10%); Zadovoljavajuće 2 LIK (2%); Loše 0. 6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje.

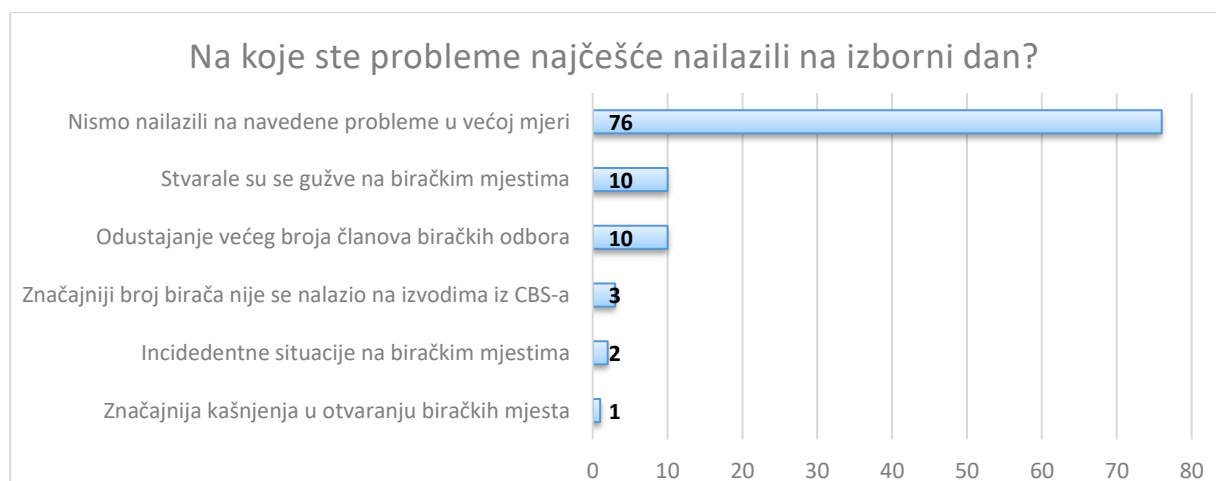
Politički subjekti su za članove biračkih odbora predlagale osobe sa znanjem i/ili iskustvom u izbornom procesu



\*6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

### 2.3. IZBORNI DAN

Izborni dan 7. oktobra 2018. godine, većina lokalnih izbornih komisija ocijenila je pozitivno<sup>8</sup>. Problemi na koje su izborne komisije najčešće nailazile na izborni dan prikazani su u sljedećem grafikonu:



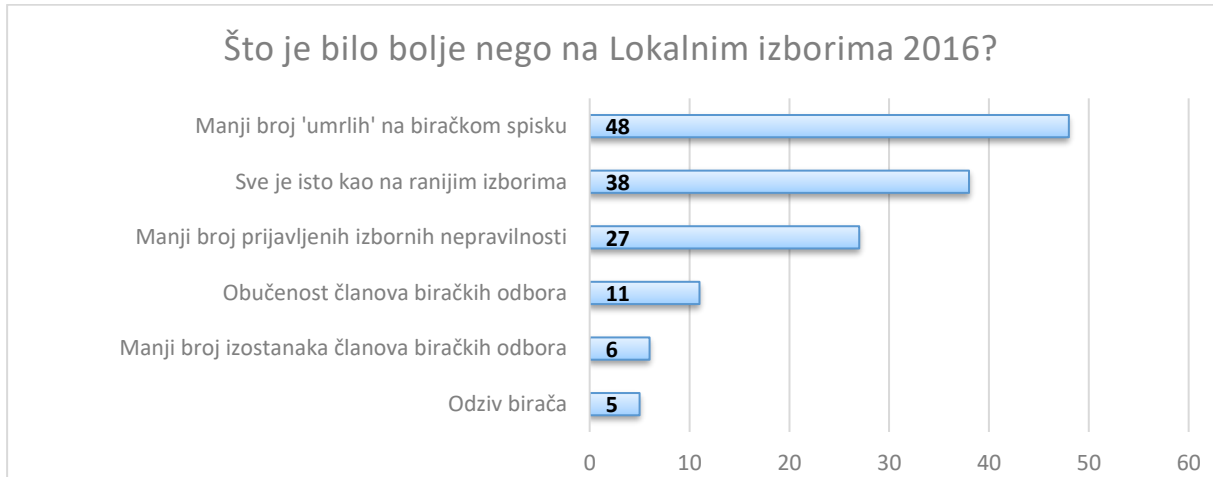
Pojedine komisije istakle su 'druge' sljedeće probleme na koje su nailazili tokom izbornog dana: zadržavanje operativaca političkih subjekata u krugu biračkog mjesta; pojava posmatrača/ica sa lažnim akreditacijama; birači/ce registrovani za glasanje putem pošte, a koji

<sup>8</sup> Pitanje: „Kako ocjenjujete izborni dan na svom području?“. Odgovori: Odlično 27 LIK (27%); Vrlo dobro 59 LIK (60%); Dobro 12 LIK (12%); Zadovoljavajuće 1 LIK (1%), Loše 0. 6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje.

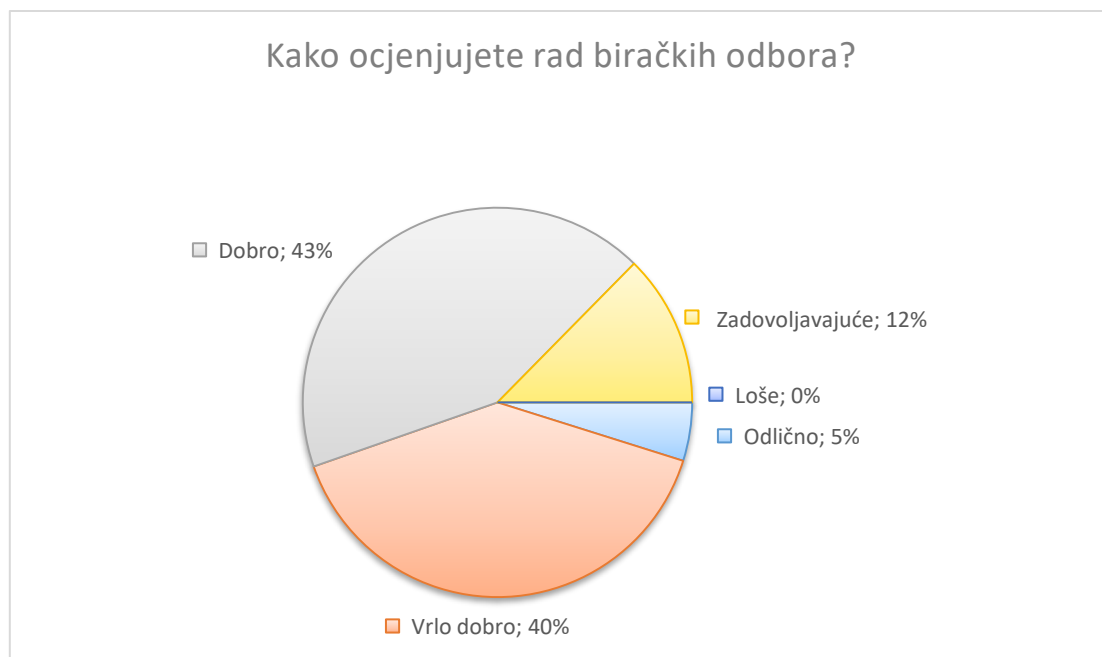


tvrdi da se nisu sami registrovali. Nekoliko komisija istaklo je da problem kod utvrđivanja rezultata stvara promjena koja se odnosi na to da zamjenici članova biračkog odbora više ne učestvuju u brojanju glasova.

Na pitanje o tome šta je bilo bolje u odnosu na Lokalne izbore 2016., odgovoreno je:



Rad biračkih odbora na izborni dan, lokalne izborne komisije ocijenile su na sljedeći način:

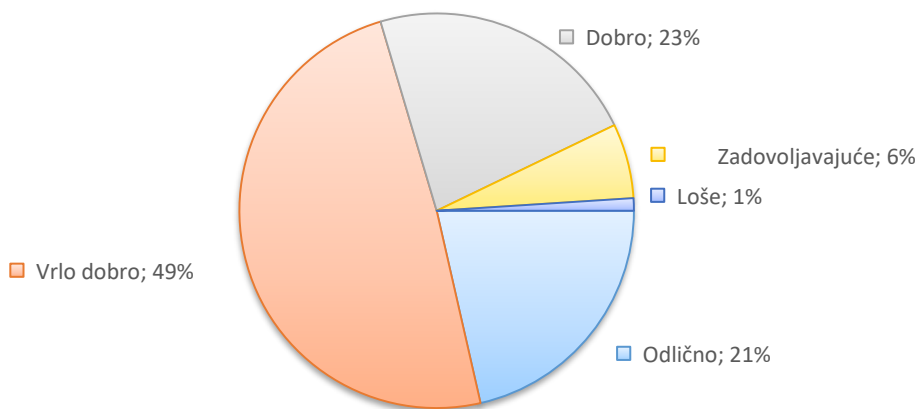


\*2 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Na pitanje da li je bilo birača/ica koji su prijavili da su njihovi podaci zlopotrebljeni za glasanje putem pošte, 33 izborne komisije su odgovorile potvrdno. Prema podacima datim u ovom upitniku lokalnim izbornim komisija poznato je preko 520 takvih slučajeva. Pojedine navode da nemaju taj podatak jer su takve birače/ice upućivali na CIK BiH. Komisije navode da je tim biračima/cama na izborni dan omogućeno da glasaju na način kako je to bilo predviđeno, odnosno na nepotvrđenim glasačkim listićima.

Proces utvrđivanja rezultata na svom području, izborne komisije ocjenjuju na sljedeći način:

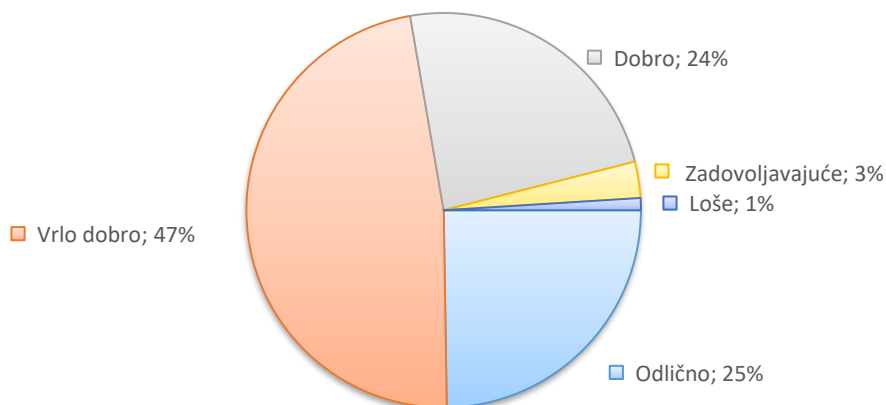
Kako ocjenjujete proces utvrđivanja rezultata na biračkim mjestima u svojoj općini/opštini/gradu?



\*7 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Proces primopredaje izbornog materijala na svom području izborne komisije ocjenjuju na sljedeći način:

Kako je prošao proces primopredaje izbornog materijala od strane biračkih odbora?



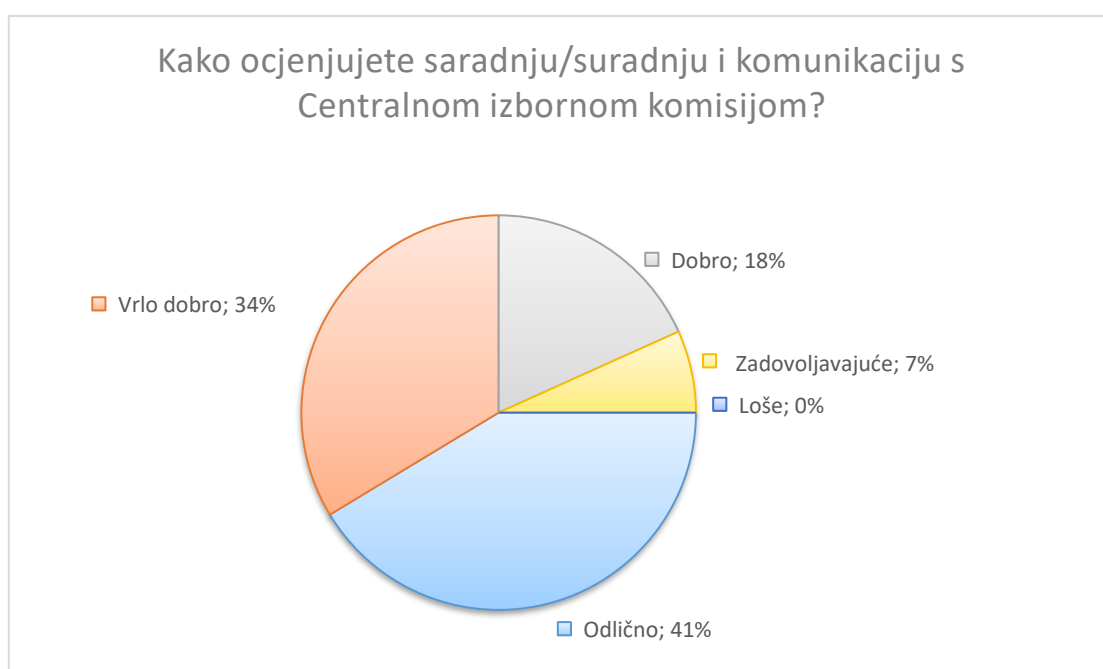
\*4 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Kada govorimo o pozitivnim ili negativnim trendovima koje su izborne komisije primjetile na svom području u vezi sa proteklm izborima, većina ispitanih izbornih komisija nije primjetila naročite ni pozitivne ni negativne trendove. Od pozitivnih trendova na svom području, neke komisije su istakle: veću zainteresovanost međunarodnih posmatrača/ica, aktivan rad posmatrača/ica, posebno „Pod lupom“ i stranih posmatrača/ica, smanjen broj umrlih

birača/ica na izvodu iz CBS-a, bolja komunikacija sa CIK BiH kod unosa rezultata, manja „ostrašćenost“ političkih subjekata. U kontekstu negativnih trendova na svom području, neke komisije su istakle: zloupotreba glasanja putem pošte, nepovjerenje političkih subjekata u rad CIK BiH odrazilo se i na rad biračkih odbora i lokalne izborne komisije, veliki medijski i politički pritisak na biračke odbore i komisije, manja izlaznost, odustajanje od članstva u biračkom odboru, veći broj „pomagača“ pri glasanju, veliki umor članova biračkih odbora prilikom utvrđivanja rezultata.

#### 2.4. SARADNJA

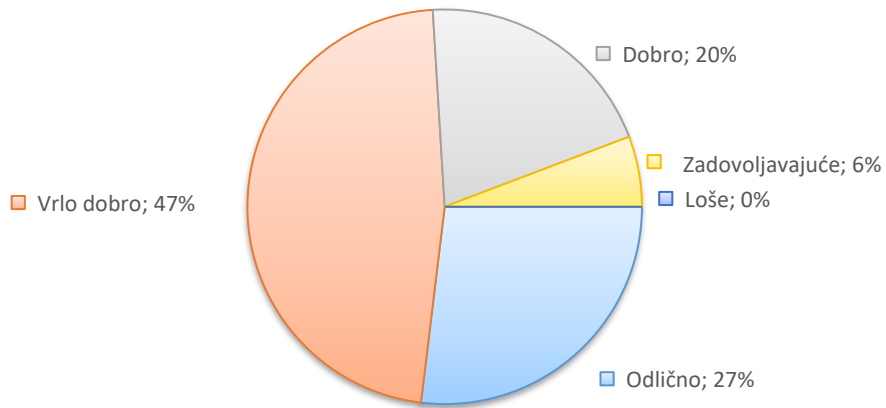
Saradnju sa drugim akterima u izbornom procesu, kao što je CIK BiH, politički subjekti i posmatračice (međunarodni, stranački, građanski<sup>9</sup>), lokalne izborne komisije ocjenjuju uglavnom pozitivno.



\*1 LIK nije odgovorila na ovo pitanje

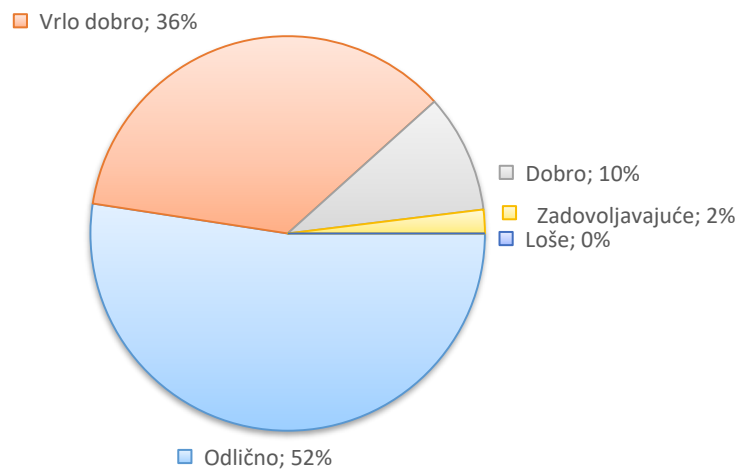
<sup>9</sup> Pored posmatračica/ica Koalicije 'Pod lupom', odnosno njenih članica: Centri civilnih inicijativa, UG "Demokratija-Organizovanje-Napredak" DON Prijedor, Institut za razvoj mladih i zajednice "Perpetuum Mobile" Banja Luka, Centar za građansku suradnju – CGS Livno, Inkubator društvenih inovacija "Munja" i Forum građana Tuzle, izbore su prema lokalnim izbornim komisijama posmatrali i posmatrači sljedećih udruženja: OC Vermont Brčko, Asocijacija studenata Srebrenica, Udruženje izbornih zvaničnika, Udruženje građana Princip, Udruženje žena Priroda.

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju s političkim subjektima na svom području?



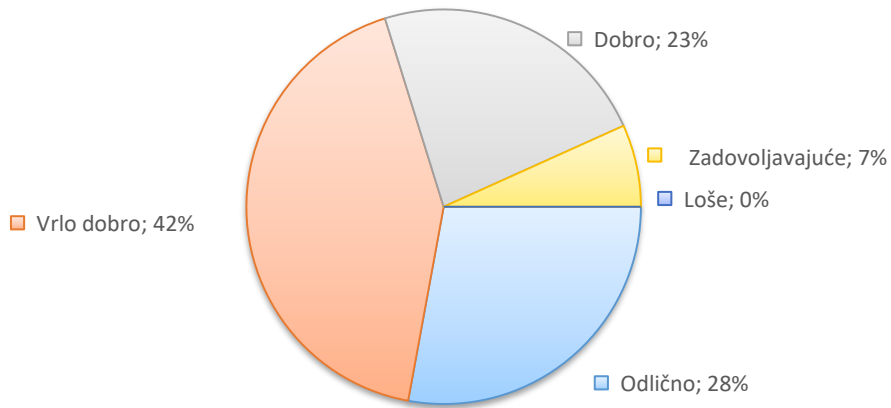
\*1 LIK nije odgovorila na ovo pitanje

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju sa međunarodnim posmatračima/promatračima?



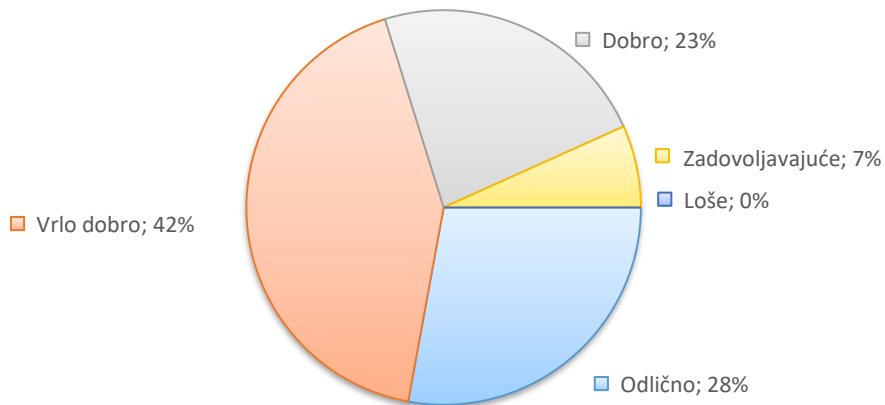
\*2 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju sa stranačkim posmatračima/ promatračima?



\*1 LIK nije odgovorila na ovo pitanje

Kako ocjenjujete suradnju s nestranačkim, građanskim posmatračima/promatračima?



\*6 LIK nisu odgovorile na ovo pitanje

Preporuke lokalnih izbornih komisija:

Na kraju Upitnika za lokalne izbore komisije u BiH, ostavljen je prostor za prijedloge unapređenja izbornog zakonodavstva ili mišljenje o drugim pitanjima koja nisu bila obuhvaćena upitnikom. Pojedinačne preporuke i/ili opažanja prenosimo bez većih intervencija, osim u gramatičkom i vizuelnom smislu, te grupisanja onih koje se ponavljaju:

- ✓ Preciznija registracija birača/ica;
- ✓ Unapređenje tehnologije za dan izbora;

- ✓ Organizovanje više sastanaka regionalnog tipa na kojima bi Koalicija predstavila svoje aktivnosti i moguća poboljšanja izbornog procesa u zajedničkoj saradnji sa LIK;
- ✓ Treba profesionalizovati predsjednike BO (imenovati ih na 4 godine) i da budu nestranačke osobe;
- ✓ Adekvatno nagraditi rad članova BO;
- ✓ Uvesti elektronsko glasanje;
- ✓ Suzbijanje trgovine mjestima u biračkim odborima;
- ✓ Veća ovlaštenja LIK pri imenovanju predsjednika biračkog odbora;
- ✓ Izvršiti profesionalizaciju biračkog odbora ili na neki drugi način;
- ✓ Izmjena Izbornog zakona BiH (ukidanje glasova putem pošte ili veća kontrola istih);
- ✓ Novija softverska rješenja za rad biračkog odbora i LIK;
- ✓ Ukoliko nije moguće mijenjati izborni zakon, potrebno je raditi na promjeni podzakonskih akata koji će omogućiti jednostavniji sistem brojanja glasova koji neće oduzimati toliko puno vremena i energije;
- ✓ Izborni proces u Bosni i Hercegovini odvijao se u određenoj mjeri u nedemokratskoj atmosferi. U njoj je kreirana takva percepcija u kojoj su izborni rezultati već unaprijed poznati i u kojoj su birački odbori i ostali segmenti izborne administracije stavljeni u funkciju kreiranja željenih rezultata uz ostvarenje određenih materijalnih dobiti.
- ✓ CIK BiH je, po mom mišljenju, previše pažnje posvetila metodologiji obuke biračkih odbora sa nerealnim zahtjevima za općine/gradove sa velikim brojem birača/ica koji takve zahtjeve ni fizički ni vremenski nisu mogli ispoštovati. Sa druge strane, od izbora do izbora dešavaju se problemi sa izbornim materijalom (greške i nedostaci u obrascima). Zapravo, izborni proces se počne deformisati od samih dostavljanja prijedloga članova biračkih odbora od strane političkih subjekata, a njegova kulminacija se dešava na dan izbora kada umjesto praznika demokratije imamo mukotrpan posao u kojem svi sudionici jedva čekaju da se „posao nekako završi“.
- ✓ Riješiti problem registracije građana/ki za glasanje izvan BiH, tj. putem pošte koje neko drugi na nezakonit način registruje mimo njihove volje, (npr. uvesti provjeru skeniranog potpisa prilikom vađenja lične karte ili putne isprave, vozačke dozvole sa potpisima na obrascima za registraciju, upoređivanjem istovjetnosti potpisa ili uz ličnu kartu tražiti i uvjerenje o državljanstvu ne starije od 6 mjeseci);
- ✓ Otkloniti nedostatke na obrascima (nepostojanje rubrika za sve PL. Pečate, potpise, loš kvalitet indigo papira i dr.);
- ✓ Ranije imenovati biračke odbore i više vremena za obuku BO;
- ✓ Uvesti obavezan vid obuke za posmatračice. Video prezentaciju uraditi i objaviti na zvaničnoj stranici CIK-a kao i putem medija ako je to moguće za obuku BO i posmatračice kako bi svi učesnici bili bolje educirani;
- ✓ Propisati sankcije za odustajanje od članstva u biračkim odborima (kandidata/kinja ili političkog subjekta – predlagača);
- ✓ Tehnički unaprijediti izborni proces;
- ✓ Organizovanje prebrojavanja glasova u centru za brojanje na nivou općine/grada;
- ✓ Odluka CIK BiH o visini novčane naknade članovima biračkih odbora i tretmana zamjenika članova nije bila konzistentna, pa je zbog različitog tretmana statusnih pitanja i priznatih prava bila od uticaja na motivisanost i angažovanje svih članova biračkih odbora, a prvenstveno zamjenika članova, čija uloga nije bila čak ni potpuno jasna;

- ✓ Visina naknade od 20 KM za neangažovane zamjenike članova biračkih odbora nije bila, niti je mogla biti dovoljna da se pokriju realni troškovi za dva obavezna dolaska na poziv Izborne komisije: obuka i testiranje, a da i ne govorimo o slučajevima potrebe kratkog zamjenjivanja članova biračkih odbora u toku izbornog dana radi obavljanja glasanja ili u drugim sličnim prilikama;
- ✓ Može se govoriti o gubitku ili izostanku interesovanja i nemotivisanosti članova za rad u biračkim odborima, koji nudi male privilegije, a velike obaveze i odgovornosti;
- ✓ Zahtjeve gradskih i općinskih izbornih komisija za ponovno prebrojavanje glasačkih listića treba tretirati na drugačiji, povoljniji način, odnosno uz viši stepen njihovog uvažavanja;
- ✓ Formiranje Centra za prebrojavanje glasačkih listića, po uzoru na Glavni centar pri CIK-u BiH, ali organizovan na nivou izborne jedinice
- ✓ Riješiti problem imenovanja biračkih odbora i da članove biračkih odbora treba imenovati putem neke vrste javnog konkursa sa jasno definisanim kriterijima i uslovima koje oni treba da ispunjavaju. Također članovi biračkog odbora trebaju proći obuku koja će da traje više dana, a što s druge strane treba da bude plaćeno znatno više.
- ✓ Riješiti problem utvrđivanja rezultata na način da članovi BO koji rade na dan izbora zbog premorenosti ne trebaju da učestvuju u brojanju glasova, već to treba da radi poseban tim.

#### 4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Kao i nakon 2016. godine tako i nakon Općih izbora 2018. godine stiče se dojam da najviše problema, ali i potencijalnih rješenja za probleme, lokalne izborne komisije nalaze u biračkim odborima: postupku njihovog imenovanja, obavezama i odgovornostima, radu na izborni dan, visini naknade i sl.. Potpuno opravdano, jer birački odbori imaju ključnu ulogu na izborni dan i u njihovim je rukama da li će izbori biti održani u skladu sa važećim propisima ili ne. U tom smislu, lokalne izborne komisije u više navrata su istakle da bi način imenovanja članova biračkog odbora, posebno predsjednika biračkog odbora, trebao biti promijenjen na način da se lokalnim izbornim komisijama daju veća ovlaštenja pri izboru. Pominjana su i rješenja koja uključuju profesionalizovanje uloge biračkog odbora koji će biti obučavan duže i bolje nego je trenutno slučaj. Veoma često kao problem isticana je visina naknade za sve članove i zamjenike, kao i negativan utjecaj promjene uloge zamjenika članova biračkog odbora na izborni dan, što utječe na kvalitet i brzinu rada posebno u fazi utvrđivanja rezultata. Značajna većina ispitanih lokalnih izbornih komisija smatra da bi predsjednici biračkih odbora trebale biti nestranačke osobe koje bira, obučava i imenuje lokalna izborna komisija.

U odnosu na 2016. godinu, manji broj komisija je kao problem isticao opremu i neadekvatan prostor za rad pa se može zaključiti da je tu nastupio napredak do izbora 2018. godine. S druge strane, u odnosu na 2016. godinu, više komisija kao problem ističe nedostatak ljudskih kapaciteta za organizovanje i provođenje izbora.

Kada je u pitanju tehnološko unapređenje izbornog procesa, značajna većina lokalnih izbornih komisija podržava ideje da se na biračka mjesta uvede neki oblik elektronske identifikacije

birača/ica, kao i skenera za glasačke listiće. Isto se odnosi i na ideju uvođenja video nadzora na biračkim mjestima.

Izborni dan je od većine lokalnih izbornih komisija ocijenjen veoma pozitivno, a pozitivno je ocijenjena i ukupna priprema i aktivnosti provedene na organizaciji izbora.

Koalicija 'Pod lupom' želi iskoristiti priliku i zahvaliti se lokalnim izbornim komisijama na dosadašnjoj saradnji, kao i svim preporukama i kritikama za unapređenje rada same Koalicije. Nadamo se da će analiza odgovora iz upitnika poslužiti nadležnim tijelima, posebno CIK-u BiH, kao koristan dokument na osnovu kojeg se mogu kreirati pojedina rješenja u Izbornom zakonu ili provedbenim aktima, a koja će dovesti do unapređenja u izbornom procesu.



## PRILOG 1



### OPŠTI/OPĆI IZBORI U BOSNI I HERCEGOVINI 2018 Evaluacijski upitnik za općinske/opštinske i gradske izborne komisije/povjerenstva

Molimo Vas da ovaj upitnik ispunite u svrhu evaluacije izbornog procesa iz perspektive lokalne izborne administracije, te u cilju izrade kvalitetnih preporuka za unapređenje izbora u BiH, rada izborne administracije i unapređenja saradnje lokalnih izbornih komisija/povjerenstava sa Koalicijom za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“ u budućnosti. Iskreno Vam se zahvaljujemo na dosadašnjoj uspješnoj saradnji i čestitamo na uspješnoj organizaciji Opštih/Općih izbora 2018. godine u BiH. Nadamo se nastavku i unapređenju uspješne saradnje u budućnosti, s ciljem ostvarenja zajedničkog nam cilja – poboljšanja izbornog procesa u svim segmentima. Veliko hvala!

Molimo vas da nam popunjeni upitnik dostavite najkasnije do 15.01.2019. godine, mailom na adresu:

[info@podlupom.org](mailto:info@podlupom.org), faxom na broj 033/221-998 ili poštom na adresu Koste Hermana 11/2, 71000 Sarajevo

NAZIV LOKALNE IZBORNE KOMISIJE/POVJERENSTVA	
IME I PREZIME PREDSEDNIKA/CE	
KONTAKT TELEFON	
KONTAKT E-MAIL	

#### DIO I – Opća/Opšta pitanja

Kako ocjenjujete ukupnu provedbu Opštih/Općih izbora na svom području?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Na koje ste probleme nailazili u svom radu? (Moguće je odabrati više ponuđenih odgovora)

- Nemamo dovoljno ljudskih resursa
- Nemamo adekvatne prostorije za rad
- Nemamo adekvatnu opremu za rad
- Nemamo dovoljno finansijskih/financijskih sredstava za rad
- Ne isplaćuju nam se zakonom predviđene i obavezne naknade za rad ili isplate kasne
- Nemamo adekvatnu podršku lokalne administracije u radu
- Nemamo adekvatnu podršku Centralne izborne komisije/Središnjeg izbornog povjerenstva u radu
- Opstrukcije od strane političkih subjekata
- Opstrukcije od strane drugih institucija
- Nedovoljno precizne odredbe Izbornog zakona i/ili provedbenih akata i /ili instrukcija CIK BIH

Drugo \_\_\_\_\_ (Navedite šta)

Kako ocjenjujete rad svoje komisije/povjerenstva na ovim Opštim/Općim izborima?

Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Kako ocjenjujete saradnju sa matičnim uredom opštine/općine/grada u vezi nadležnostima koje se odnose na Centralni birački spisak?

Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Što je potrebno učiniti kako bi rad Vaše komisije bio efikasniji?

- Više ljudskih resursa
- Adekvatnije prostorije za rad
- Adekvatnija oprema za rad
- Više finansijskih/financijskih sredstava za rad
- Veća podrška lokalne administracije u radu
- Veća podrška Centralne izborne komisije/Središnjeg izbornog povjerenstva u radu
- Drugo

(Navedite šta)

Smatrate li da bi uvođenje sljedećih 'noviteta' unaprijedilo provođenje izbornog dana:

Predsjednici biračkog odbora trebaju biti nestranačke osobe koje bira, obučava i imenuje OIK/GIK

Da     Ne     Možda

Uvođenje nekog oblika elektronske identifikacije (npr. skeniranje bar koda na ličnom/osobnom dokumentu) birača na biračkim mjestima doprinijelo bi smanjenju pokušaja zloupotreba tuđeg identiteta pri glasanju

Da     Ne     Možda

Uvođenje skenera na biračka mjesta spriječilo bi potencijalne zloupotrebe položaja od strane članova biračkih odbora na biračkim mjestima

Da     Ne     Možda

Uvođenje video nadzora na biračkim mjestima na način koji ne ugrožava tajnost glasanja smanjilo bi ili spriječilo pokušaje narušavanja izbornog procesa na izborni dan

Da     Ne     Možda

## DIO II – Priprema za izbore

Da li je po Vašem mišljenju izvršena adekvatna priprema za izbore u Vašoj općini/opštini/gradu?

- Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

Na koji način ste informisali/informirali birače o svojim aktivnostima i izbornim rokovima? (Moguće je odabrati više odgovora)

- Putem medija (televizija, radio, novine)  
 Oglasne ploča općine/opštine/grada  
 Putem zvanične web stranice općine/opštine/grada  
 Drugo \_\_\_\_\_

(Navedite šta)

Gdje je čuvan osjetljivi izborni materijal od trenutka zaprimanja/primitka od CIK/SIP BiH pa do distribucije biračkim odborima?

- U prostorijama OIK-a/GIK-a  
 U prostorijama MUP-a  
 U opštinskim/općinskim/gradskim prostorijama  
 Drugo \_\_\_\_\_

(Navedite šta)

Da li smatrate da OIK/GIK ima dovoljno vremena za distribuciju izbornog materijala prema biračkim odborima?

- Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

Da li se osjetljivi izborni materijal nakon distribucije pa do početka izbornog dana čuvan na biračkim mjestima?

- Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

Da li smatrate da je procedura primopredaje i praksa čuvanja osjetljivog izbornog materijala zadovoljavajuća?

- Da       Uglavnom       Potrebna su unapređenja       Na

Prijedlozi za unapređenje:

---

---

Kako je protekao proces određivanja broja, vrste i lokacije biračkih mjesta na Vašem području?

- Odlično       Vrlo dobro       Dobro       Zadovoljavajuće       Loše

Da li smatrate da su objekti u kojima se nalaze biračka mjesta uslovna za provođenje izbora (veličina, osvjetljenje, grijanje, broj mjesta za posmatrače, itd.)?

Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

Da li ste imali problema prilikom imenovanja članova biračkih odbora?

Da |  Ne

**Ako je odgovor Da, kakve ste probleme imali?**

Da li je bilo slučajeva nezakonite trgovine mjestima u biračkim odborima od strane političkih subjekata?

Da     Ne     Ne znam

Da li ste imali većih odustajanja imenovanih članova BO neposredno prije izbornog dana?

Da     Ne     Odustajanja su bila na nivou onih sa Lokalnih izbora 2016.

Ako ste odgovorili na prethodno pitanje sa DA, kako ste izvršili popunjavanje BO i na koji način se po vama može spriječiti neopravdano odustajanje imenovanih članova BO?

Kako ocjenjujete obuke za biračke odbore na svom području?

Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Jedinstvena metodologije za obuku biračkih odbora, koju je izradila CIK BiH, unaprijedila je sistem obuke za članove biračkih odbora:

Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

OIK/GIK imala je dovoljno vremena za pripremu i održavanje obuka za biračke odbore:

Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

Politički subjekti su za članove biračkih odbora predlagale osobe sa znanjem i/ili iskustvom u izbornom procesu:

Da       Uglavnom da       Uglavnom ne       Ne

Koliko prigovora na izborni proces je upućeno Vašoj LIK u periodu od dana raspisivanja izbora do izbornog dana (08.05. – 06.10.2018)?(Ukoliko niste imali zaprimljenih prigovora u ovom periodu stavite nulu)

## DIO III – Izborni dan

Kako ocjenjujete izborni dan na svom području?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Na koje ste probleme najčešće nailazili na izborni dan? (Moguće je odabrati više ponuđenih odgovora)

- Odustajanje većeg broja članova biračkih odbora
- Značajnija kašnjenja u otvaranju biračkih mjesta
- Incidentalne situacije na biračkim mjestima
- Značajniji broj birača nije se nalazio na izvodima iz CBS-a
- Stvarale su se gužve na biračkim mjestima
- Nismo nailazili na navedene probleme u većoj mjeri
- Drugo (opisati)

Što je bilo bolje nego na Lokalnim izborima 2016.? (Moguće je odabrati više ponuđenih odgovora)

- Obučenosć članova biračkih odbora
- Manji broj izostanaka članova biračkih odbora
- Manji broj prijavljenih izbornih nepravilnosti
- Manji broj 'umrlih' na biračkom spisku
- Odziv birača
- Sve je isto kao na ranijim izborima
- Drugo (opisati)

Kako ocjenjujete rad biračkih odbora?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Da li je bilo birača koji su prijavili da su njihovi podaci zloupotrebjeni za glasanje putem pošte?

- Da |  Ne

Ako ste odgovorili na prethodno pitanje sa DA, koliko je bilo takvih birača?

---

Kako ocjenjujete proces utvrđivanja rezultata na biračkim mjestima u svojoj općini/opštini/gradu?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Kako je prošao proces primopredaje izbornog materijala od strane biračkih odbora?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Da li ste primjetili neke pozitivne trendove/pojave na ovim izborima?

- Da |  Ne

Ako DA, koje:

---

---

---

---

Da li ste primjetili neke negativne trendove/pojave na ovim izborima?

- Da |  Ne

Ako DA, koje:

---

---

---

---

## DIO IV – Saradnja/Suradnja

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju i komunikaciju s Centralnom izbornom komisijom?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju s političkim subjektima na svom području?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju sa međunarodnim posmatračima/promatračima?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Kako ocjenjujete saradnju/suradnju sa stranačkim posmatračima/ promatračima?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Kako ocjenjujete suradnju s nestranačkim, građanskim posmatračima/promatračima?

- Odlično     Vrlo dobro     Dobro     Zadovoljavajuće     Loše

Koje nevladine organizacije su bile akreditovane/akreditirane za posmatranje/promatranje izbora na Vašem području?

---

---

---

Prostor za Vaše preporuke za poboljšanje saradnje/suradnje s Koalicijom Pod lupom u budućnosti, preporuke za unapređenje izbornog zakonodavstva ili uopšte/uopće Vaše mišljenje o bilo kojem segmentu izbornog procesa, a da nije obuhvaćeno gore navedenim pitanjima.